

Ondráček, Jaroslav

Na okraj časového systému finského slovesa

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná. 1985, vol. 34, iss. A33, pp. [133]-140

ISSN 0068-2705

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/101326>

Access Date: 30. 11. 2024

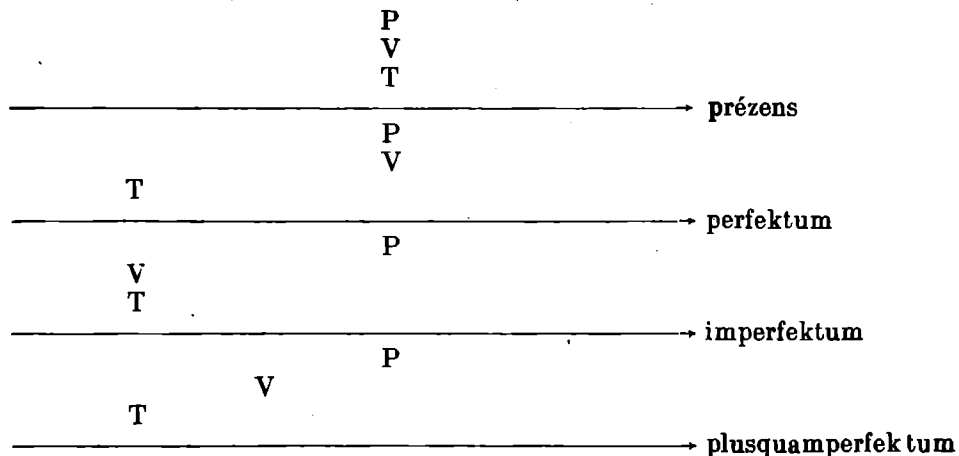
Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

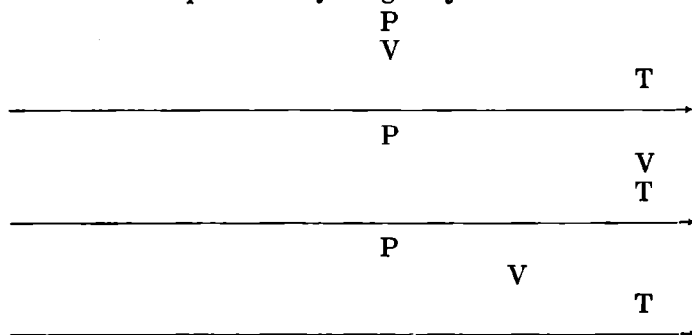
JAROSLAV ONDRÁČEK

NA OKRAJ ČASOVÉHO SYSTÉMU FINSKÉHO SLOVESA

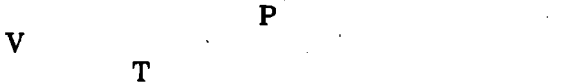
Časové zařazení děje u finského slovesa vyplývá z jeho systému časů. Ten obsahuje tvary, které mají označení přezens, perfektum, imperfektum a plusquamperfektum (Hakulinen—Karlsson, 1979, s. 247 až —251). Chybí zvláštní tvar pro futurum; budoucí děje se vyjadřují přezentem nebo, jde-li o předčasnost v budoucnosti, perfektem. Autoři uvedené práce používají pro znázornění finských slovesných časů diagramy, na nichž P = okamžik řeči, V = okamžik odkazu, T = okamžik události:

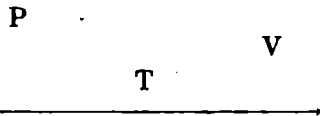
Do budoucna pak ukazují diagramy:

Tato schémata jsou ještě doplněna ilustrací tzv. složeného imperfekta:

a budoucího perfekta:

Slabinu diagramů vidí autoři v „bodovosti“ okamžiků P, T, V, která plně neodpovídá větám, v nichž se vyjadřují stavy nebo procesy.

Myslím, že diagramy mají ještě jednu vadu: nezachycují rozdíl mezi okolností a událostí (Ondráček, 1969) a dvojí hledisko (Ondráček, 1971). Obojího si všimneme v následujících poznámkách, které se opírají o příklady z moderního překladu Nového zákona (Uusi testamentti nykysuomeksi, 1973). Dvojí hledisko se týká přítomného a minulého kondicionálu, které autoři mezi slovesné časy nepočítají, i když podle mého názoru jim funkce ve finském časovém systému náleží.

Začneme větou, která ve finštině obsahuje participiální výraz nahrazující vedlejší časovou větu s předbudoucím dějem: *Muista asioista annan ohjeet tultuani*. (1. Kor. 11:34) *Ostatní věci zařídím, až přijdu. Až přijdu (tultuani)* předchází ději *annan ohjeet (zařídím)*, ale finština místo určitého slovesa tu má partitiv II. přičestí trpného, který vyjadřuje předčasnost děje bez ohledu na to, zdali jde o přítomnost, minulost nebo budoucnost. Není-li třeba zdůrazňovat perfektivnost, je budoucnost ve finštině představována přezentem (*käsken, neřeknu*): „*Pysy siellä siihen asti kunnes toisin käsken.*“ (Matt. 2:13) „... a buď tam, dokud ti neřeknu; ...“ Nebo: „*Pitäkää vain kiinni siitä mitä teillä on, siksi kunnes tulen.*“ (Ilm. 2:25) „*Jenom se pevně držte toho, co máte, dokud nepřijdu.*“ V následujícím příkladě je v českém překladu účelová věta (*abych se modlil*): „*Odottakaa tässä sen iakaa kun käyn rukoilemassa.*“ (Matt. 26:36) „*Počkejte zatím zde, já půjdu dál, abych se modlil.*“ Po slovese *käydä (jít)* není ve finštině účelová věta, nýbrž III. infinitiv v inessivu (*rukoilemassa*). O účelových větách se zmíníme později. Nyní ještě dva příklady na finský přezens ve funkci futura: „*Kun hän tulee, hän viipyy vain hetken.*“ (Ilm. 17:10) „*Až přijde, bude smět zůstat jen nakrátko.*“ „*Kaikki salaisuudet paljastuvat kerran, kaikki peitetty tulee ilmi.*“ (Matt. 10:26) „...; neboť není nic zahaleného, co nebude jednou odhaleno, a nic skrytého, co nebude poznáno.“ Někdy se objevuje poněkud knižní tvar s I. přičestím (*on oleva, bude*), který zcela jasně ukazuje do budoucnosti: „*Hän on oleva suuri, hänen nimensä on Korkeimman Jumalan Poika.*“ (Luuk. 1:32) „*Ten bude veliký a bude nazván synem Nejvyššího ...*“ Tento tvar (*on tuleva, přijde*, v českém překladu *bude*) se vyskytuje také v následujícím souvětí: „*Ne maan asukkaat, joiden nimeä ei ole jo ennen maailman luomista kirjoitettu elämän kirjaan, hämmästyvät nähdessään pedon, sillä vaikka se on ollut ja mennyt, se on kuitenkin tuleva.*“ (Ilm. 17:8) „*A užasnou ti obyvatelé země, jejichž jméno není od založení světa zapsáno v knize života, až uvidí, že ta dravá šelma byla a není, a zase bude.*“

Posuneme-li tento tvar do minulosti, takže sloveso *býti* (*olla*) je v imperfektu (*oli*), dostaneme výraz pro následnost v minulosti (*oli tuleva, přijde*): „*Johannes kastoi ne jotka luopuivat synneistään, mutta hän kehotti kansaa uskomaan häneen, joka oli tuleva hänen jälkeensä, Jeesukseen.*“ (Ap. t. 19:4) „*Jan křtil ty, kteří se odvrátili od svých hříchů, a vybízeli lid, aby uvěřil v toho, který přijde po něm — v Ježíše.*“ Podobně v tomto souvětí (*oli tuova kunniaa, oslaví*): *(Näin Jeesus ilmaisi, millaisella kuolemalla Pietari oli tuova Jumalalle kunniaa. (Joh. 21:19) To řekl, aby mu naznačil, jakou smrtí oslaví Boha.*

Tolik zatím, co se týká budoucnosti z hlediska přítomnosti nebo z hlediska minulosti. Nyní se zmíníme o funkci prézenta v účelových větách. Vyjdeme z příkladu předmětné věty, v níž je ve finštině časová spojka *kun* (*když*): „*Miten voit sanoa veljellesi: annas kun otan roskan silmästäsi, kun omassa silmässäsäi on tukki?*“ (Matt. 7:4) „*Anebo jak to, že říkáš svému bratru: ‚Dovol ať ti vyjmu tříska z oka‘ — a hle, trám ve tvém vlastním oku!*“ V češtině lze místo částice *ať* použít spojky *aby* s kondicionálem (*abych vyjmul*). Předmětná věta, která má v češtině také *aby* s kondicionálem: „*..., neboť je pro tebe lépe, aby zahynul jeden z tvých údů, než aby celé tvé tělo bylo uvrženo do pekla*“ je ve finském překladu se spojkou *että* (*že, aby*), po níž následuje prézens: „*On parempi, että menetät yhden jäsenen, kuin että koko ruumis joutuu helvettiin.*“ (Matt. 5:29). Finský prézens tu vystupuje samostatně, nezávisle na významu spojky, a tak je tomu i v účelové větě, např.: *He sanoivat: ‚Juhlaväen nähden sitä ei voi tehdä, ettei kansa ala mellakoida.‘* (Matt. 26:2) *Rikali: ‚Jen ne při svátečním shromáždění, aby se lid nebouřil.‘* Jako by prézens představoval skutečný děj, nikoliv děj, který se má uskutečnit (Bauer—Grepl, 1970, s. 296): „*Jumala käskää enkeliensä kannattaa sinua käsillään, ettet loukkaa jalkaasi kiveen.*“ (Matt. 4:6) „*Svým andělům dá příkaz a na ruce tě vezmou, abys nenarazil nohou na kámen!*“ Děj, který se má uskutečnit (*abys nenarazil*), je ve finštině díky prézentu chápán tak, že *ettet loukkaa* je velice blízko významu *že nezraníš*, tj. větě výsledkové. Totéž platí pro prézens pasíva (*voidaan, mohl se*) v této větě: „*Korjuuaikaan sanon leikkuumiehille: ‚Kootkaa ensin rikkaruoho ja sitokaa se nipiiksi, että se voidaan polttaa.‘*“ (Matt. 13:30) „*..., a v čas žně řeknu žencům: ‚Seberte nejprve plevel a svažte jej do otýpek k spálení, ...‘*“ Nezávislost přítomního děje je zvláště zřetelná tam, kde v hlavní větě je imperfektum (*antoi, dal*), které v účelové větě vyžaduje kondicionál, jak uvidíme později: „*Niin paljon Jumala rakasti maailmaa, että hän antoi ainoan Poikansa, ettei yksikään joka häneen usko, kuole, vaan elää ikuisesti.*“ (Joh. 3:16) „*Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jediného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.*“

Perfektum spojuje minulý děj s přítomností, zatímco imperfektum jej od přítomnosti odděluje. Oba tyto časy jsou v následujícím příkladě: *Tekin kuulutte heihin, sillä te olette uskoneet sanoman, jonka me kerroimme teille.* (2. Tess. 1:10) „*..., také vy jste uvěřili našemu svědectví. Olette uskoneet představuje výsledek minulého děje v přítomnosti: uvěřili jste, tedy nyní věříte. Jindy minulý děj trvá do přítomnosti: ‚He ovat olleet luonani kolme päivää, eikä heillä ole mitään syötävää.‘* (Matt. 15:32) „*..., neboť již tři dny jsou se mnou a nemají co jíst.*“ Jako prézens i perfektum se může vztahovat na budoucnost. V prvním příkladě těchto poznámek byl participiální výraz *tultuani*, který, jak jsme řekli, nahrazuje vedlejší časovou větu s předbudoucím dějem. Ten však bývá mnohem častěji vyjádřen perfektem, např.:

„Tiedän, että kun olen mennyt pois, teidän joukkoonne tulee julmia susia, jotka eivät lampaita säästä.“ (Ap. t. 20:29) „Vim, že po mém odchodu přijdou mezi vás draví vlci, kteří nebudou šetřit stádo.“ Podobně v následující větě: „Kuulustelen sinua, kunhan syyttäjäsi ovat tulleet.“ (Ap. t. 23:35) „Vyslechnu tě, jakmile se dostaví tvoji žalobci.“ Po mém odchodu vyjadřuje okolnost, zatímco *dostaví* se ukazuje na událost. Okolnost jako výsledek předcházejícího děje je naznačena také v perfektu *olet maksanut* (nezaplatíš, tj. nebuděš mít zaplacen): „Voit olla varma, että sieltä et pääse, ennen kuin olet maksanut joka pennin.“ (Matt. 5:26) „Amen, pravím ti, že odtud nevyjdeš, dokud nezaplatíš do posledního halěře.“

Plusquamperfektum má pomocné sloveso *olla* (být) v imperfektu (*oli*): *Sitten he menivät kertomaan Jeesukselle, mitä oli tapahtunut.* (Matt. 14:12) ...; *pak šli a oznámili to Ježíšovi.* České to odpovídá ve finštině plusquamperfektu *oli tapahtunut* (stalo se), tj. předcházejícímu ději v minulosti. Plusquamperfektum může mít v minulosti stejnou funkci jako perfektum v přítomnosti, tj. může představovat výsledek, okolnost: *Siellä oli mies, jonka käsi oli surkastunut.* (Matt. 12:10) *A byl tam člověk s odumřelou rukou.* Doslovný překlad finského textu je *jehož ruka byla zakrnělá*, což se dá vyjádřit také slovy *jehož ruka zakrněla*. Že jde o výsledek předminulého děje v minulé situaci, je tu zcela jasné. Plusquamperfektum se platňuje při souslednosti časů, jak jsme viděli v prvním příkladu tohoto odstavce. Převádí však minulou událost (vyjadřovanou imperfektem) na okolnost: *He kertoivat puolestaan, mitä tiellä oli tapahtunut ja miten he olivat tunteneet Jeesuksen, kun hän taittoi leivän.* (Luuk. 24:35) *Oni pak vypravovali, co se jim stalo na cestě a jak se jim dal poznat, když lámal chléb.* Imperfektum *taittoi* (lámal) vyjadřuje událost v minulosti, časový bod, který nepodléhá souslednosti časů jako děje *tapahtui* (stalo se) a *tunsivat* (poznali). Okolnost (*olivat tunnustaneet*, vyznali) a událost (*kastoi, křtil*) jsou vedle sebe také v následujícím příkladě: *Kun he olivat tunnustaneet syntinsä, hän kastoi heidät Jordanvirrassa.* (Matt. 3:6) ..., *vyznali své hříchy a dávali se od něho v řece Jordánu křtít.* Imperfektum *kastoi* (křtil) zde však nevyjadřuje jednu událost, nýbrž její opakování. Zjištění, že sloveso představující minulou událost (*teki*, učinil) nepodléhá pravidlu o souslednosti časů, lze doložit také následujícím příkladem: *Monet niistä juutalaisista, jotka olivat tulleet Marian luokse ja nähneet mitä Jesus teki, uskoivat häneen.* (Joh. 11:45) *Mnozí z Židů, kteří přišli k Marii a viděli, co Ježíš učinil, uvěřili v něho* Zde děj učinil (*teki*) se vztahuje na určitý bod v minulosti na rozdíl od plusquamperfekta *oli tehnyt* (učinil) ve větě, kterou text pokračuje: *Mutta muutamit muut heistä menivät fariseusten puheille ja kertoivat mitä Jesus oli tehnyt.* (Joh. 11:46) *Ale někteří z nich šli k farizeům a oznámili jim, co učinil.* Tvar plusquamperfekta totiž, opakují, převádí minulou událost na okolnost v minulosti, vyplývající z předcházejícího děje. Poněvadž jde o velmi zajímavý pohled na minulý děj, dovolím si uvést ještě jeden příklad toho druhu: *He olivat niin ymmärtämättömiä, että vaikka he olivat nähneet mitä leiville tapahtui, he eivät olleet käsittäneet mittään.* (Mark. 6:52) *Nepochopili totiž, jak to bylo s chleby, neboť jejich mysl nebyla vnímavá.* V anglickém a italském překladu je výraz *the incident of the loaves* a *il fatto dei pani*, což můžeme přeložit jako *událost s chleby*. Finská verze používá slovesa v imperfektu: *mitä leiville tapahtui* (co se stalo s chleby), třebaže tato vedlejší věta závisí na minulosti (*he olivat nähneet, viděli*). Chápání děje jako události

je tu tak silné, že pravidlo o souslednosti časů, které by z *tapahtui* učinilo okolnost vyplývající z předchozího děje (*oli tapahtunut*), není respektováno. Chtěl bych znovu připomenout, že *tapahtui* se vztahuje na bod v minulosti podobně jako *taittoi* (*lámal*) a *teki* (*učinil*) v předcházejících příkladech. Nelze proto mechanicky posouvat imperfektum na plusquamperfektum při podobné závislosti, nýbrž je třeba brát v úvahu, zdali jde o minulou událost, či o minulou okolnost vyplývající z předchozího děje. Plusquamperfektum nahrazuje v souslednosti časů také perfektum: *Magdalan Maria meni ja kertoi oppilaille, että hän oli nähnyt Herran ja mitä Herra oli hänelle sanonut.* (Joh. 20:28) *Marie Magdalská šla k učedníkům a oznámila jim: „Viděla jsem Pána a toto mi řekl.“* Perfektum *olen nähnyt* (*viděla jsem*) a *on sanonut* (*řekl*) se mění na plusquamperfektum *oli nähnyt* a *oli sanonut*. Plusquamperfektum je pravidlem ve větách, které se týkají minulosti: *Sitten Jeesus rupesi nuhteamaan kapunkeja, joiden asukkaat eivät olleet luopuneet synneistään, vaikka hän oli niissä tehnyt eniten ihmetekoja.* (Matt. 11:20) *Tehdy počal kárat města, ve kterých se stalo nejvíc jeho mocných skutků, že nečinila pokání: ...*, kde *eivät olleet luopuneet synneistään* (*nečinila pokání*) a *oli tehnyt* (*vykonal*, česky *stalo se*) předcházejí imperfektu *rupesi* (*počal*). Avšak tak jako perfektum i plusquamperfektum může vyjádřit budoucnost, ovšem v závislosti na minulém ději, tj. okolnost, která bude v minulosti existovat v následné situaci: *Pyhä Henki oli ilmaissut hänelle, ettei hän kuolisi, ennen kuin oli nähnyt Jumalan lupaaman Messiaan.* (Luuk. 2:26) *Jemu bylo Duchem svatým předpověděno, že neuzří smrti, dokud nespatří Hospodinova Mesiáše.* Plusquamperfektum *oli ilmaissut* (*dal najevo*) představuje minulou situaci, v níž byl Simeon: Duch svatý mu už vyjevil, že nezemře (*ettei hän kuolisi*), následná událost v minulosti ve formě přítomného kondicionálu, dokud nespatří (*ennen kuin oli nähnyt*), plusquamperfektum pro předčasnost ve vztahu k následnosti v minulosti, jinými slovy okolnost, která bude existovat při Simeonově smrti.

Přítomný kondicionál, jak jsme viděli v předcházejícím příkladě, má mimo jiné ve finštině za úkol vyjadřovat děj, který představuje vlastně „budoucnost v minulosti“, následnou událost z hlediska minulé situace. Podobně je následná událost v minulosti vyjádřena přítomným kondicionálem (*lähettäisi pois, propustí*) v této větě: *Jeesus käski oppilaansa veneeseen ja antoi heille määräyksen soutaa edeltä toiselle rannalle sillä aikaa kun hän lähettäisi kansan pois.* (Matt. 14:22) *Hned nato přiměl Ježíš učedníky, aby vstoupili na loď a jeli před ním na druhý břeh, než propustí zástupy.* Spojka *dokud* (*kunnes, ennen kuin*) se záporným slovesem v češtině má také ve finštině po minulém ději kondicionál, a to přítomný pro událost (*maksaisi, nezaplátí*) a minulý pro okolnost (*olisi herännyt, nevstane*), jak dokazují následující dvě věty: *„Mutta orja ei heltynyt, vaan toimitti toverinsa vankilaan, kunnes tämä maksaisi velkansa.“* (Matt. 18:30) *„On však nechťel, ale šel a dal ho do vězení, dokud nezaplátí dluh.“* *Kun he tulivat alas vuorelta, Jeesus kielsi heitä kertomasta näkemästään kenellekään ennen kuin Ihmisen Poika olisi herännyt kuolleista.* (Mark. 9:9) *Když sestupovali s hory, přikázal jim, aby nikomu nevypravovali, co viděli, dokud Syn člověka nevstane z mrtvých.* Srovnáme-li následné děje *ennen kuin oli nähnyt* a *ennen kuin olisi herännyt*, zjistíme, že plusquamperfektum představuje děj jako skutečnou, nezávislou okolnost, zatímco minulý kondicionál okolnost možnou, závislou, což lze v češtině naznačit tva-

rem s *by* (dokud *by* nevstal z mrtvých). Tato závislost je vlastností konjunktivu v jazycích, který tento tvar mají k dispozici.

Konjunktivní funkce finského kondicionálu se projevuje ve větách následujícího typu: „*Kun teidät pidätetään, alkää olko huolissanne, mitä tai miten puhuisitte.*“ (Matt. 10:19) „*A když vás obžalují, nedělejte si starosti, jak a co budete mluvit; ...*“ Finský text vlastně říká: *co a jak byste mluvili*, poněvadž používá přítomného kondicionálu (*puhuisitte*) pro děj, který není reálný. Minulý kondicionál se také vyskytuje: *Sitten olen tosiaan kastanut Stefanään väen; nyt en muista olisinko kastanut vielä jonkun muunkin.* (1. Kor. 1:16) *Pokřtil jsem i rodinu Štěpánovu. Jinak už nevím, že bych byl ještě někoho pokřtil.* Je pochopitelné, že finský a vlastně i český kondicionál se uplatňuje ve vedlejších větách s *aby* (*että, jotta*), např. v podmětných nebo předmětných větách uváděných záporným slovesem: *Tarkoitus ei tietenkään ole, että muut pääsisivät helpolla ja te joutuisitte tiukalle.* (2. Kor. 8:13) *Nejde o to, aby se jiným ulehčilo a vy byli přetíženi, ... En tarkoita, että uhriliha olisi jotenkin erityistä lihaa tai että epäjumala olisi mitenkään todellinen.* (1. Kor. 10:19) *Co tím chci říci? Že pokrm obětovaný modlám něco znamená? Nebo že modla něco znamená?* Doslovný překlad finského textu je tento: *Nechci tím říci, že obětní maso je nějak zvláštní maso nebo že modla je nějak skutečná.* Ovšem přítomný kondicionál *olisi* nevyjadřuje reálnost, takže bychom mohli překládat: *Nechci tím říci, že by obětní maso bylo nějak zvláštní maso*, a to je vlastně konjunktiv.

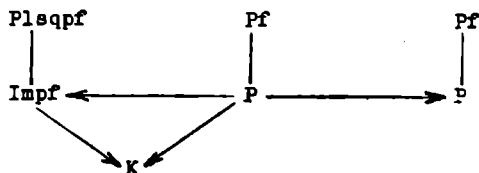
Nakonec několik slov o finských účelových větách s kondicionálem. Na začátku poznámek jsme se zmínili o prezentu, který ve finských účelových větách představuje skutečný, nezávislý děj, a to po slovesech, která nejsou v imperfektu (na výjimku jsme v té souvislosti upozornili) nebo v plusquamperfektu. Než se však věnujeme účelovým větám samotným, dva příklady na větu předmětnou: *Lopulta päätettiin, että Paavali ja Barnabas ja muutamat muut Antiokiasta lähtisivät apostolien ja seurakunnanvanhinten luokse Jerusalemiin selvittämään tätä ongelmaa.* (Ap. t. 15:2) ...; *proto bylo rozhodnuto, aby ti dva a ještě někteří jiní z Antiochie šli do Jeruzaléma a předložili tuto otázku apoštolům a starším.* Přítomný kondicionál (*lähtisivät*) po spojce *että* (*aby šli*) vyjadřuje děj nereálný, děj, který se má teprve uskutečnit. Ve finštině však přítomný kondicionál představuje po minulém čase také následnost, budoucnost v minulosti, takže *että lähtisivät* by se docela dobře mohlo přeložit *že půjdou*. V každém případě je tento děj nazírán z hlediska minulé situace ($\rightarrow 0$, kde 0 znamená přítomnost). Sloveso *päittää* (*rozhodnout, určit*), tentokrát v plusquamperfektu (*oli päättänyt*) je také v hlavní větě druhého příkladu na předmětnou větu: *Hän oli jo silloin päättänyt, että meistä tulisi hänen lapsiaan Jeesuksen Kristuksen pelastustyön ansiosta.* (Efes. 1:5) *Ve své lásce nás předem určil, abychom rozhodnutím jeho dobroty byli skrze Ježíše Krista přijati za syny ... Että meistä tulisi hänen lapsiaan lze opět chápat dvěma způsoby: aby se z nás staly jeho děti, nebo: že se z nás stanou jeho děti*, poněvadž po slovese *rozhodnout* může být předmětná věta uvozena spojkou *aby* i *že*. Podle toho pak děj je jednou nereálný, podruhé reálný. Hledisko, z něhož nazíráme děj v předmětné větě, je opět minulé situace ($\rightarrow 0$). Vlastní účelová věta je v následujícím příkladě: „*He tekevät kaiken vain siksi, että ihmiset katselisivat heitä.*“ (Matt. 23:5) Doslovný český překlad je: *Dělají všechno jen proto, aby se lidé na ně dívali.* Ekumenický překlad však zní:

„*Všechny své skutky konají tak, aby je lidé viděli: ...*“, tj. s větou způsobovou. V obou verzích je děj vedlejší věty nereálný v tom smyslu, že indikativ, tj. děj reálný, je vyloučen, pokud by se nezměnil charakter vedlejší věty (*Všechny své skutky konají tak, že je lidé vidí*). Přítomný kondicionál je v účelové větě také po minulém slovese, je-li děj nazírán z hlediska minulé situace ($\rightarrow 0$): „*En minäkään tiennyt kuka hän oli, ja kuitenkin ryhdyin kastamaan juuri sitä varten, että israelilaiset tulisivat tuntemaan hänet.*“ (Joh. 1:31) „*Já jsem nevěděl, kdo to je, ale přišel jsem křtít vodou proto, aby ho poznal Izrael.*“ Podobně v této větě: *Näiden oli määrä kyselemällä saada Jeesus ansaan, jotta hänet voitaisiin luovuttaa maaherran tuomittavaksi.* (Luuk. 20:20) *Poslali své lidi, kteří měli předstírat, že to myslí upřímně, aby jej přistihli při výroku, pro nějž by ho mohli vydat vladařově moci a soudu.* Česká verze neodpovídá zcela finské, jejíž doslovný překlad je tento: *Měli vypyťáváním chytit Ježíše do pasti, aby bylo možno ho vydat vladaři k odsouzení. Aby bylo možno je opět děj, na něž se díváme z roviny minulé situace. Zdůrazňuji to proto, že ve finštině je možné i nazírání z hlediska přítomnosti ($\leftarrow 0$) s tím důsledkem, že sloveso v účelové větě je ve tvaru minulého kondicionálu. Nejdříve příklad na větu předmětnou: „*En katsonut itseänikään sen arvoiseksi, että olisin voinut tulla sinua vastaan.*“ (Luuk. 7:7) „*Proto jsem se ani neodvážil k tobě přijít.*“ Z české verze je zcela zřejmé časové zařazení věty, která v doslovném překladu z finštiny zní takto: *Nepovažoval jsem se ani za hodna toho, abych ti mohl přijít naproti. Abych mohl je minulost z hlediska mluvčího, z hlediska přítomnosti. Tak je tomu i ve vlastní účelové větě tohoto typu, např.: *Me teimme yötä päivää lakkaamatta työtä, ettemme olisi olleet rasitukseksi kenellekään teistä.* (2. Tess. 3:8) ..., *ale ve dne v noci jsme namáhavě pracovali, abychom nikomu z vás nebyli na obtíž. Čeština nepřipouští v účelové větě minulý kondicionál (nedá se říci: abychom nikomu z vás nebyli byli na obtíž), který by děj umístil do minulé situace a vyloučil tak možnost spojovat jej s přítomností (abychom nikomu z vás nebyli, tj. nyní, na obtíž). Finština je v této věci citlivější, jak ukazují také poslední příklady našich poznámek: „*Silti sinä et ole koskaan antanut minulle edes pienä pukkia, että olisin voinut viettää juhlaa ystäväni kanssa.*“ (Luuk. 15:29) „...; *a mně jsi nikdy nedal ani kůzle, abych se poveselil se svými přáteli.*“ Smysl české věty je v tomto případě takový, že přítomný kondicionál (*abych se poveselil*) neruší časové zařazení do minulosti, ale finský přístup se zdá být logičtější. Uvažme tento příklad: „*Miksi, et sitten tallettanut rahaani pankkiin? Silloin olisin tullessani saanut omani takaisin korkoineen.*“ (Luuk. 19:23) „*Proč jsi aspoň mé peníze neuložil, a já bych si je byl teď vybral i s úrokem.*“ Tady se oba jazyky shodují v tom, že používají v nezávislé větě minulý kondicionál (*olisin saanut, byl bych vybral*). Ale v účelové větě čeština přechází na přítomný kondicionál (*vybral bych*), zatímco finština ponechává kondicionál minulý (*olisin saanut*): „*Sinun olisi siis pitänyt tallettaa rahat pankkiin, että olisin tullessani saanut omani takaisin korkoineen.*“ (Matt. 25:27) „*Měl jsi tedy dát mé peníze peněžníkům, abych přišel a to, co mi patří, si vybral s úrokem.*“***

Z toho, co bylo řečeno, vyplývá, že schopnost finského kondicionálu rozlišovat dvojí časové hledisko přispívá k přesnějšímu zařazení děje v účelových větách na rozdíl od češtiny, která tuto možnost nerealizuje.

Domnívám se, že zkoumaným příkladům, na nichž spočívá tento článek, by zhruba vyhovovalo schéma na následující stránce.

Šipky zde představují směr nazírání. Děj vyjádřený kondicionálem K může být při následnosti v minulosti chápán z hlediska přítomnosti (P) nebo minulosti (Impf). Okolnost vyplývající z předcházejícího děje je označena zkratkami Pf a Plsqpf.

LITERATURA

- BAUER, J.—GREPL, M.: Skladba spisovné češtiny. Praha 1970.
 HAKULINEN, A.—KARLSSON, F.: Nykysuomen lauseoppia. Jyväskylän yliopisto 1979.
 ONDRÁČEK, J.: Some Notes on Anteriority in Italian and in English. *Brno Studies in English* VIII, s. 139—143. Brno 1969.
 ONDRÁČEK, J.: Poznámky k funkci kondicionálu při vyjadřování následnosti v angličtině a v italštině. *Časopis pro moderní filologii* 2, roč. 53, s. 63—80. Praha 1971.
Uusi testamentti nykysuomeksi. Helsinki 1973.
 Bible, ekumenický překlad. Praha 1979.
 The New English Bible. New Testament. Oxford University Press 1961.
 La Sacra Bibbia. Roma 1958.

WRITTEN IN THE MARGIN OF THE FINNISH SYSTEM OF TENSES

With reference to examples taken from the modern Finnish translation of the New Testament, the article suggests the possibility to employ the concepts of circumstance and event in dealing with the function of Finnish tenses. It also uses two points of view in order to explain the role of the present and the past conditionals in Finnish final clauses.